

Jiří Zmožek

To musel zvládnout sám

Ani ty, kdo se o populární hudbu, natož o tvůrce skladeb vůbec nezajímají, nemohly jeho písně minout. Už proto, že tak výrazných melodiků měla či má naše hudební scéna jako onoho pověstného šafránu. Bez nároku na pořadí a bez ohledu na jména interpretů uvádím alespoň pár názvů: Bílá Jawa 250, Ty jsi můj song, Meteor lásky, Breviář lásky, Tam u nebeských bran, Zvonky štěstí, To musím zvládnout sám, Mys dobrých nadějí, Rybičko zlatá, přeju si, Biograf láska, Zřejmě letos nikde nejsou kytky, Ten vůz už jel, Smůla bude v tom, Rád, mám rád, Prý chlapi nebrečí, Když se načančám, Nešlap, nelámej nebo v autorově interpretaci Už mi, lásko, není dvacet let.

TEXT: MILOŠ SKALKA

Jejich společným jmenovatelem je skladatel, hráč (nejen) na klávesové nástroje a zpěvák, rodák z Otrokovic Jiří Zmožek (81), který 6. února tohoto roku se svým autorským recitálem (pouze sám u klavíru) vyprodal do posledního místa Velký sál pražské Lucerny a inovovaný koncert si zopakuje na stejném místě 17. září. Známe se dlouho a stejně dlouho si tykáme.

Prosadil ses především jako skladatel s výjimečnou melodickou invencí. Napadají tě nejdřív melodie, které pak svěříš k otextování, zhudebňuješ už napsaná slova, nebo obojí dohromady?

Obojí dohromady jen zcela výjimečně. A to pouze v případě, že jde o můj vlastní text. Slova jiných autorů zhudebňuji velice sporadicky, třeba překlad nějaké

básně, která mě zaujme. Ale většinou se mi pod rukama rodí u klavíru melodie, které zpívám se slovy jako z londýnského telefonního seznamu, někdo tomu říká svahilština... Před mnoha lety jsem napsal pár písní s Pavlem Vrbou. Když ke mně přišel poprvé, on rocker, naprosťo nad věcí, ponořený do jiného světa než ostatní textaři, postavil se za mě, já hrál na klavír a zpíval něco tou mojí hatmatilkou. A Pavel pronesl větu, kterou si budu pamatovat do smrti: Já věděl, že jednou musí přijít hitmaker! A přitom jsem mu hrál docela obyčejnou písničku, u které by mě slůvko hit ani nenapadlo.

Jak jsi vlastně v sobě objevil skladatelský talent?

To přišlo samo. Nejdřív jsem hrál na klavír a na harmoniku, pak jsem vyzkoušel buben. Zahrál jsem si dokonce na

hodech, které jsou na moravských vesnicích dodnes tím největším svátkem. A na hodech jsem doslova propadl kouzlu dechových nástrojů. Postupně jsem jich vyzkoušel hned několik, různě jsem do nich foukal a trénoval nátisk. Moc jsem se toho sice nenaučil, ale i to málo se mi pak hodilo při zkouškách na vojenskou školu.

Na jakou vojenskou školu?

Bylo mi čtrnáct, měl jsem se původně stát kuchařem a nastoupit do učení. Tatínek už mi sehnal místo ve zlínské restauraci Koruna. Jenže našťastí zasáhla vyšší moc. K nám do třídy totiž ředitel školy jednoho dne přivedl kapitána v uniformě a ten nám vyprávěl o spoustě výhod pro studenty jejich vojenské školy. To ve mně vzbudilo zájem, a já zatloužil stát se hráčem jejich věhlasného

Foto: Jan Tůma

osmdesátičlenného dechového orchestru... Když tatínek viděl, jak jsem pro tu školu zahořel, nebyl proti. Uspěl jsem při talentových zkouškách, jako hlavní nástroj mi přidělili lesní roh, a já si nakonec ten nástroj dokonce oblíbil. A na nějakém táboře či soustředění jsem se rozhodl složit skladbu pro trumpety.

Jak to dopadlo?

Neslavně. Ale aspoň jsem to zkusil. Pochod už mi zněl v hlavě, vzal jsem notový papír a myslel si, že to půjde jako po másle. Jenže záhy jsem narazil: chyběly mi znalosti o transpozici jednotlivých nástrojů. V orchestru hraje každý nástroj v jiném ladění, některé mají houslový klíč, jiné basový, neuměl jsem si s tím poradit. Ve škole nás sice všechno učili, ale já jsem nebyl schopný to

převést do praxe. Tehdy jsem poprvé zatoužil po znalosti hudební teorie a ta skladba zamýšleného pochodu mi vlastně posloužila jako praktické cvičení. K poznání toho, co neumím, a co bych umět měl. Ale všechny mé plány tehdy o prázdninách mezi druhým a třetím ročníkem zkřížila nemoc a já se nakonec ocitl mezi tuberkulózními pacienty.

Takže s hraním na dechový nástroj byl amen.

Měl jsem vodu na pohrudnici a nebylo jí málo. Naši doma si nejdřív mysleli, že jde o zápal plic, ale brzy se ukázalo, že je to vážnější. Nemohl jsem pořádně dýchat, z hrudníku mi vycházely příšerné zvuky. Hra na dechový nástroj už nepřicházela v úvahu, a když jsem se v září vrátil zpátky do školy, armáda

mě oficiálně propustila do civilu. Rozkazem, s plnou parádou a před nastoupeným vojskem.

Takže s muzikou byl konec.

Ale vůbec ne. Když máš hudbu v srdci, žádná nemoc ji nevyžene. Odvezli mě do Tater, do vojenské léčebny v Nové Poliance, kde působil hudební soubor nazvaný Tuberas, což je jeden z mnoha důkazů toho, že humor léčí. A do toho souboru mě vzápětí přijali. Přivezl jsem si totiž kytaru, což okamžitě zaujalo tamního kulturního referenta. Jezdili jsme po léčebnách a hráli polky, valčíky, rokenroly, zkrátka všechno. V Tatrách jsem strávil tři měsíce a pak mě propustili do domácího léčení, i když úplně zdravý jsem ještě nebyl.

A tak jsi šel do učení.

Tatínek mi zařídil přijetí na učiliště ve Zlíně, měl se ze mě stát strojní zámečnick, konkrétně vrtač. Ovšem praxe mi vůbec nešla. Já nebyl schopný vyvrtat jedinou rovnou díru. A navíc nás tam pořád nutili počítat. Dodnes si z toho mnohé pamatuju, ale pořád nechápu, proč nás to vlastně učili. Nikdy jsem to nepotřeboval.

I bez matematiky jsi založil svou první kapelu.

O tom jsem snil už od vojenské školy. Další jsme ji dohromady s kamarádem Evženem Valovým a nazvali jsme ji Junior Dixi. Klavír, klarinet, kytara, trubka, buben, možná i akordeon. Přesné obsazení si už nepamatuju. Absolvovali jsme přehrávky v okresní Osvětové besedě ve Zlíně. Povolili nám sice veřejně vystupovat, ale jenom za párek a limonádu, na honorář náš výkon prý ještě nestačil.

Všude kolem zněla báječná muzika, doba šedesátých let písničkám mimořádně přála a hudební scéna žila výjimečnými tvůrci a interprety.

Foto: archiv Jiřího Zmožka

Měl jsem štěstí, že jsem zažil éru, která se už jenom těžko bude opakovat. To všeobecné nadšení pro českou písničku a vtipné české texty. Mám malý stan, mně na nohy táhne... Plavu si, ani nevím jak, vždyť nemám prsa, nemám znak... Měla vlasy samou loknu, je je je... Po babičce klokočí... Co jsem měl dnes

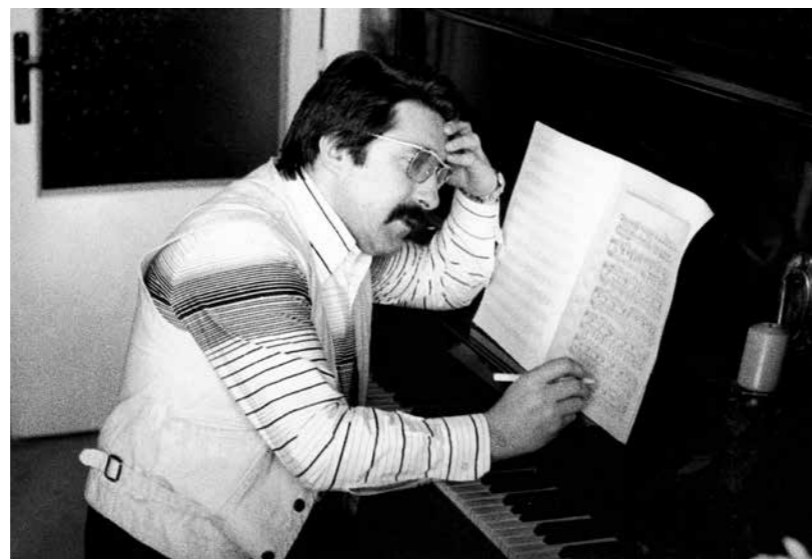

Foto: archiv Jiřího Zmožka

k obědu... Zčervená, zčervená, když jí hladím ramena, přečetla si někde asi, co to znamená... Život je pro mě obnošená vesta... V poslední době jdu do sebe, zpívám o sobě blues pro tebe... Ze zdi na mě tupě zírá po trezoru černá díra... Tiše a ochotně, purpura na plotně voní, stále voní... Vděčíme za to především Suchému se Šlitrem, což jsou géniové, ale i mnohým dalším, kteří svými písničkami doživotně obdarovali naši generaci. Myslím, že právě oni mě tehdy inspirovali k tomu, že jsem zatoužil také psát písničky. A někdy v té době jsem složil svou první. Napsal jsem si i text, proto měla tak otřesně dlouhý název: Když jsem se poprvé zeptal mámy, co je to láska...

Nakonec jsi po nejrůznějších životních peripetiích absolvoval na konzervatoři v Ostravě studia

lesního rohu a klavíru, svého času jsi úspěšně vedl zásilkovou prodejnu s gramodeskami a současně ses začal prosazovat jako skladatel. Jakou písničku považuješ za svůj vůbec první hit? Breviář lásky s Hankou Zagorovou. Hanka tehdy právě dokončila studia herec-

tví na brněnské JAMU a mířila do Prahy. Vladimír Čort tehdy otextoval jednu z mých melodií a já skladbu odnesl dramaturgovi Ostravského rozhlasového orchestru Františku Trnkovi. Tomu se zalíbila a přišel s tím, že by ji mohla nazpívat právě Hanka. Nejspíš proto, že šlo o čardáš a písnička si říkala o hereckou interpretaci. Hanka si ji pak odvezla do Prahy a nějakých osm let s ní končila všechny své koncerty. Tak to byl můj první skutečný hit.

Hana Zagorová odešla do Prahy, kdo ti vlastně jako autorovi na Ostravsku zůstal?

Výrazné zpěvačky zbyly vlastně pouze dvě. Věra Špinarová a Marie Rottrová. Marie už byla tak slavná, měl jsem k ní obrovský respekt a připadala mi jako autorovi zcela nedostupná. Věra o své místo na hudebním výsluní teprve usilovala.

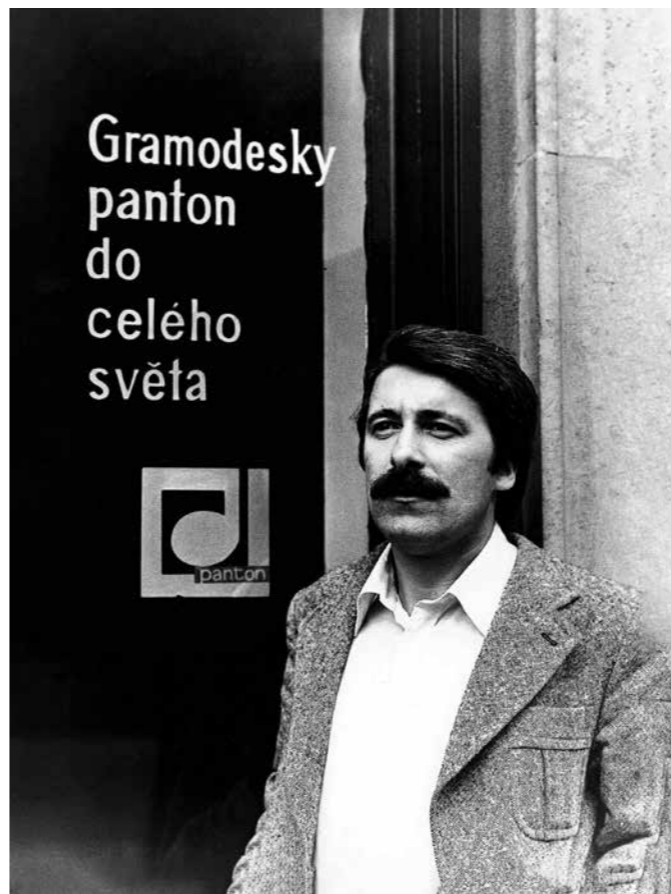

Foto: archiv Jiřího Zmožka

Inklinevala – stejně jako její muzikanti – spíše k rockové muzice, což nikdy nebyl můj šálek čaje. Vyrůstal jsem na jiné hudbě. Jsem melodik a Věřin hlas si o velké melodie doslova říkal. Tak jsem sedl ke klavíru a pár jich složil.

A jak jsi dopadl?

O Věřině repertoáru tehdy rozhodoval její kapelník, současně manžel a skladatel Ivo Pavlík, který dával přednost především zahraničním hitům s českými texty. Písničkám jako Raketou na Mars, Hej, láska, nečekej, Fernando, Kosmická láska, Já mám ráda boogie, Jednoho dne se vrátíš, Slunečné pobřeží a tak. Měl jsem tehdy rozepsaných asi šest skladeb a Věře jsem nabídl písně Ty jsi můj song a Meteor lásky, o kterých jsem věděl, že jí budou slušet. Jiná interpretka pro mě nepřicházela v úvahu, ty skladby jsem psal pro její velký hlas. Nakonec se to po svízelném vyjednávání

a přemlouvání povedlo a Ty jsi můj song byla naše první spolupráce. Na Děčínské kotvě jsme s ní obsadili druhé místo. Obrovský posluchačský úspěch písně Bílá Jawa 250 v jejím podání pak příjemně zaskočil i mě...

Co považuješ za zásadní zlom, za klíčový okamžik své kariéry skladatele?

Už jsem měl na kontě nějakých osm úspěšných nahrávek s Věrou Špinarovou, ale byl jsem lokální moravský autor. Neměl jsem nikdy doma žádné studio, písničky jsem nahrával na běžný desetikilový polský magnetofon a s tím jsem se vypravil za Marií Rottrovou. Myslel jsem si, že existuje nějaké Divadlo pod věží, kam jsem se vydal, ale byla to jenom televizní kašírka. Ovšem probojovat jsem se na televizní zkoušku,

načaná. Prostě Marie mi dala dobrou radu. Doslova nad zlato.

Čím to, že jsi tak výrazný a v podstatě výjimečný melodik?

Až se to trochu bojím říct. Zatímco já jsem zpíval s maminkou lidové písničky z Moravy, všichni ostatní poslouchali Radio Luxembourg, takzvaný Laxík. Jsem prostě odkojený něčím jiným, Radio Luxembourg jsem za celý svůj život neslyšel ani jednou. Vlastně jsem nikdy ani pořádně nevěděl, co je to za stanice, a nikdy mě to nezajímalo. Vždycky když byla nějaká oslava, tak jsme začali spontánně zpívat – s mojí maminkou, její sestrou a přidali se další. Když jsme pak ve sboru nějakých šesti osmi lidí zpívali ty naše moravské lidovky, bylo to až dojemné. ☒

Foto: Supraphon a.s., Tomáš Pánek

s Marií si pak na chvilku sedl, ona si píseň poslechla a řekla mi památnou větu: „S tímhle musíš jet do Prahy za Zdeňkem Borovcem.“ Dal jsem na její radu, vznikla píseň Ten vůz už jel a mnohé další. Pro Marii třeba ještě Zřejmě letos nikde nejsou kytky, pro Hanku Zagorovou Nešlap, nelámej nebo pro Heidi Když se

Pozn.: Tento rozhovor je především o tvorbě. Životní a umělecké peripetie Jiřího Zmožka plasticky přibližuje aktuální knižní rozhovor skladatelovy dcery Markéty Zahradníkové s jejím otcem nazvaný Už mi, láska, není dvacet let (Nakladatelství Dobrovský, edice Kontrast, 2024).